

LIBRI

www.libridergi.org

Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi

Journal of Epigraphy, Reviews and Translations

Sayı VI (2020)

C. BORSTLAP, *İzmir'de Bir Ortaçağ Hayvan Kitabı Smyrna Physiologus*. İstanbul 2019. Cinius Yayınları, 197 sayfa (20 resim ile birlikte). ISBN: 9786057640666

Mert ATEŞ

*Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı VI: Ocak-Aralık 2020) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni M. Ateş, *İzmir'de Bir Ortaçağ Hayvan Kitabı Smyrna Physiologus*. Yazar: C. Borstlap, *Libri* VI (2020) 153-155.

Geliş Tarihi: 03.02.2020 | Kabul Tarihi: 20.02.2020

Elektronik Yayın Tarihi: 06.05.2020

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**C. BORSTLAP, *İzmir'de Bir Ortaçağ Hayvan Kitabı Smyrna Physiologus.*
İstanbul 2019. Cinius Yayınları, 197 sayfa (20 resim ile birlikte). ISBN:
9786057640666**

Mert ATEŞ *

Ortaçağ'a ait yazılı eserlerin öneminin her alanda gitgide artmasına rağmen *Smyrna Physiologus* adlı el yazması eserin, İzmir'de Konak Meydanı ile Pasaport İskelesi arasında bir yerlerde yanıp yıkılıp hafızalardan tamamen silinen, bugün sadece eski fotoğraflarda kalan bir okulun kütüphanesinde bulunmasının şaşırtıcı etkisinde kalan yazar, bu eserin dünya üzerindeki kopyalarının var olduğunu ama yine istenilen değerlerin verilmediği kanısına varmıştır. Bu konudaki hassasiyeti arttırmak amacıyla yazar, bu sefer de Türkçe olarak incelemek istemiştir. Yaptığı bu çalışmada, *Smyrna Physiologus*'un ait olduğu topraklarda, tamamen ortadan kaybolmadan önce adının son kez anıldığı bu yerde, adını taşıdığı şehir hakkında yapılan ilk Türkçe araştırma olması bakımından çok anlamlı olacağını savunmuştur. Yazar ayrıca, çok fazla incelenecek şey olmasından dolayı her bölümü detaylı inceleyemediğini, sadece birkaç bölümü kapsamlı ele almak suretiyle eseri anlamayı ve genel hatlarıyla tanıtmanın amaçlandığını söylemektedir. Belki de bu adım, bahsi geçen eserin daha fazla çalışılmasına, gerekli önemin verilmesine ve incelenmesine sebep olacaktır.

Kitap; *İçindekiler* (7-8), *Önsöz* (9), *Giriş* (13-16), *I. Orta Çağ Hayvan Kitapları* (17-57), *II. Codex Smyrna Physiologus MS. B.8 (48)* (58-133), *III. On Dokuzuncu Yüzyılda İzmir'de Bulunan Değerli El Yazmaları* (134-168) *Sonuç* (169-177), *Resim Listesi* (178-180) ve *Bibliyografya* (181-197) olarak üç ana bölümden oluşmaktadır.

I. Orta Çağ Hayvan Kitapları (17-57) adlı bölümde yazar, Ortaçağ ile bütünleşen hayvanlarla alakalı kitapların genel özetini vererek, içeriklerinden bahsetmiştir. Yazar, incelediği kitapları dört alt başlıkta toplamaktadır: *Eski ve Yeni Ahit* (17-26), *Erken Orta Çağ Ansiklopedileri* (27-35), *Bestiarium (Hayvan Kitapları)* (36-40) ve *Kutsal Zooloji: Physiologus* (41-48). *Kutsal Zooloji: Physiologus* adlı bölüm de iki alt başlığa ayrılmıştır: *Physiologus'un Kökeni* (43-47) ve *Dünya'daki Physiologus Kopyaları* (48-57). Yazarın en çok yaygın olan kitaptan başlayıp, yazdığı kitabın asıl konusu olan *Physiologus*'u detaylarıyla birlikte bu bölümü sonlandırması okuyucuyu ikinci bölüme hazırlamaktadır. *Eski ve Yeni Ahit* (17-26) adlı bölümde yazar, neden Eski Ahit'in hayvan ve canavarla dolu en kapsamlı kitap olduğunu açıklarken, bir yandan da Yeni Ahit ile olan farklılıklarına genel olarak değinmektedir. Ayrıca yazar bu bölümde, kutsal metinlerde çok sayıda mucize anlatıldığını ve bu mucizelerin genellikle doğaüstü yaratıklarla anlatıldığını savunmaktadır. *Erken Orta Çağ Ansiklopedileri* (27-35) bölümünde yazar, Erken Orta Çağ "Tefsir Edebiyatı'nın" kutsal metinlerin yorumlandığı eserlerden oluştuğunu ve bu eserlerin Ortaçağ hayvanlarıyla yakından bir ilişkisi olduğunu göstermek amacıyla bu eserlere kısaca değinmiştir. *Bestiarium (Hayvan Kitapları)* (36-40) adlı bölümde, Ortaçağ zooloji kitaplarının kaynaklarının antikçağın tabiat kitaplarına dayandığını savunan

* Ph.D., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. mertates@outlook.com | 0000-0002-1406-9397

yazar, bu bölümü Physiologus'un nasıl ortaya çıktığını anlatmasıyla sonlandırmaktadır. *Kutsal Zooloji: Physiologus* (43-47) adlı bölümde ise, Physiologus bütün Ortaçağ hayvan kitaplarının kaynaklarının kaynağı olarak gördüğünü sebepleriyle anlatan yazar, bu bölümün bir alt başlığı olan *Physiologus'un Kökeni* (43-47) adlı bölümde, Physiologus kelimesinin etimolojisini anlatmaktadır. Ayrıca kökenini detaylı şekilde anlatan yazar, neden Physiologus'un diğer kitaplara göre geri planda kaldığını da açıklamaktadır. Bu bölümün son alt başlığı olan *Dünya'daki Physiologus Kopyaları* (48-57) adlı bölümde yazar, Physiologus eserinin dünya üzerinde nerelerde kopyalarının olduğunu açıklamaktadır ve bu kopyaların birbirinden farklılıklarını genel olarak anlatmaktadır.

II. *Codex Smyrna Physiologus MS.B.8 (48)* (58-133) adlı bölümde, *Codex Smyrna Physiologus* MS.B.8'in Physiologus'un üç kitabının tek bir kitapta birleştirilmiş, XI. yüzyılda 96 sayfa parşömen kâğıdı üzerine Hellençe yazılmış, renkli minyatürlerden oluşan bir *codex* olduğundan ve Evangeliki Skoli Müze ve Kütüphanesi El Yazmaları Kataloğu'nda B-8 kodunda kayıtlara geçtiğinden bahsedilmektedir. Bundan dolayı yazar bu bölümde genel olarak bu eserin özelliklerinden ve içeriğinden örnekler vererek açıklamaktadır. Bu bölüm dört alt başlıktan oluşmaktadır: *Salamisli Epiphanius ve Physiologus* (64-65), *Papadopoulos-Kerameus'un Kataloğu: Eski Foça-Smyrna* (66-71), *Bizans Physiologus'u: Codex'in Tarihlendirilmesi* (72-91) ve *Smyrna Physiologus El Yazması'ndaki Bazı Fantastik Yaratıklar ve Hayvanlar Üzerine* (92-133). *Salamisli Epiphanius ve Physiologus* (64-65) bölümünde, Salamisli Epiphanius diye bilinen, diğer adı Salamis olan Kıbrıs'ın Konstantia şehrinin piskoposunun İncili tekrardan yazarlardan biri olduğu düşünülmektedir ve bahsi geçen kişinin minyatürlerle Orta Çağ hayvan kitaplarına ve Physiologus'a olan katkısı anlatılmaktadır. *Papadopoulos-Kerameus'un Kataloğu: Eski Foça-Smyrna* (66-71) bölümünde, Papadopoulos-Kerameus'un 1877'de hazırladığı Evangeliki Skoli El Yazmaları Kataloğunda, B-8 bölümünde, Physiologus hakkında önemli bilgiler verildiğini ve bu bilgilerin neler olduğu anlatılmaktadır. *Bizans Physiologus'u: Codex'in Tarihlendirilmesi* (72-91) bölümünde, Physiologus'un tarihlendirilişi anlatılmaktadır. Bu bölüm tarihi dönemlere göre ikiye ayrılmaktadır *Bizans Physiologus'u: Codex'in Tarihlendirilmesi* (72-91) adlı bölüm kendi içinde iki alt başlığa ayrılmıştır: *On Birinci Yüzyıl Konstantinopolis: Theodore Psalter ve Smyrna Physiologus* (74-81) ve *Geç Bizans Dönemi: Menorah Üzerindeki Meryem* (82-91). *On Birinci Yüzyıl Konstantinopolis: Theodore Psalter ve Smyrna Physiologus* (74-81) bölümünde Erken Bizans dönemindeki tarihlendirilme süreci anlatılırken ve *Geç Bizans Dönemi: Menorah Üzerindeki Meryem* (82-91) bölümünde de Geç Bizans dönemindeki süreç anlatılmaktadır. *Smyrna Physiologus El Yazması'ndaki Bazı Fantastik Yaratıklar ve Hayvanlar Üzerine* (92-133) adlı bölümde el yazması olan eserlerde Ortaçağ hayvanları ve yaratıkları anlatılmaktadır. Fakat yazar iki farklı hayvana odaklanmıştır ve bunları da iki farklı başlıkta incelemiştir: *Tek Boynuzlu At ve Smyrna Kadınları* (92-121) ve *Sasani İpekleri ve Kanatlı Atlar* (122-133). *Tek Boynuzlu At ve Smyrna Kadınları* (92-121) bölümde yazar tek boynuzlu atın tarihçesini anlatırken bu hayvanın Smyrna kadınları ile olan bağlantısını açıklamaktadır. Bu bölümün bir diğer başlığı olan *Sasani İpekleri ve Kanatlı Atlar* (122-133) kısmında da yazar, Sasanilerden etkilenen Hristiyan tekstil ürünleri üzerindeki uçan at sembollerinin tarihsel ve kültürel önemini açıklarken bir yandan da yazılı eserlerle ilişkilendirmiş ve Smyrna Physiologus için olan katkılarından bahsetmiştir.

III. *On Dokuzuncu Yüzyılda İzmir'de Bulunan Değerli El Yazmaları* (134-168) adlı bölümde yazar, ikinci bölümde sıkça bahsettiği Papadopoulos-Kerameus'un 1877'de hazırladığı Evangeliki Skoli ve Kütüphanesi El Yazmaları Kataloğu sayesinde birçok minyatür, el yazması ve renkli yazmaların varlığından haberdar olduğunu ve toplamdan 140 el yazmasının kaydına ulaştığını dile getirmektedir. Smyrna Physiologus'un 140 eserden sadece biri olduğunu ve 1877'den sonraki yıllarda kayıtlara geçen kitapları kabul etmeyeceğini dile getirmektedir. Ayrıca bu bölümde, üç alt başlık bulunmaktadır. *İzmir (Smyrna) Evangeliki Skoli Okulu Müzesi ve Kütüphanesi* (139-151) adlı bölümde yazar, incelediği kitabı bulduğu okul ve kütüphanenin tarihçesini anlatmaktadır. *1820-1922 Tarihleri Arası Ziyaretçiler* (152-160) adlı bölümde, 1820 ve 1922 tarihleri arasında gelen ziyaret-

çilerin amaçlarından ve katkılarından bahsetmiştir. Son alt başlık olan *1922 Büyük İzmir Yangını Öncesi ve Sonrasındaki Gelişmeler* (161-168) adlı bölümde de yazar, Büyük İzmir Yangını'nın öncesinde yaşanan olayları, sosyal ve kültürel bir şekilde anlatırken, o dönemin tarihi durumundan da bahsetmiştir. 13 Eylül saat 16: 00'da başlayan yangının 17 Eylül'e kadar sürdüğünü ve yangın sonrasında pek çok el yazması eserin tamamen yandığı iddiasını kabul etmediğini nedenleriyle açıklamaktadır.

Sonuç (169-177) bölümünde yazar, Ortaçağ Sanatı'nın fantastik bir fauna, doğa ve doğaüstü her bir unsuru ile hayvani zenginliklerle dolu olduğunu belirtir. Bundan dolayı bu döneme ait hayvan kitaplarının özellikle Smyrna Physiologus'un önemini vurgulamaktadır. Kitap daha sonrasında kullanılan resimler ve kaynakları gösteren *Resim Listesi* (178-180) ve *Bibliyografya* (181-197) adlı kısımlarla sonlanır.